

З РАННЬОЇ ІСТОРІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БАЛІВ-МАСКАРАДІВ

У статті висвітлено джерела походження європейської аристократичної традиції костюмованих балів-маскарадів. Середньовічна святкова розвага панівної еліти поступово демократизувалася і стала надбанням ширших верств міського населення.

Ключові слова: маскарад, маска, карнавал, Масляна, середні віки, танці, придворні бали.

В статье освещаются источники происхождения европейской аристократической традиции костюмированных балов-маскарадов. Средневековые праздничные развлечения правящей элиты постепенно демократизировались и стали достоянием более широких слоев городского населения.

Ключевые слова: маскарад, маска, карнавал, Масленица, средние века, танцы, придворные балы.

The sources of origin of European aristocratic tradition of fancy-dress balls are elucidated in the article. Medieval festive entertainment of the ruling elite has democratized by degrees and become the acquirement of wider stratum of urban population.

Keywords: masquerade, mask, carnival, Pancake week, the Middle Ages, dances, court balls.

У вітчизняній культурології терміни «карнавал» і «маскарад» нерідко ототожнюються й використовуються як синоніми. Почасти це пояснюється тим, що обидва слова є запозиченнями з лексики західноєвропейських народів і відображають реальний шлях адаптації чужоземної традиції в новому етносоціальному середовищі.

Що ж спільного й відмінного між карнавалом і маскарадом? Безумовно, це генетично споріднені явища, але кожне з них має власну комунікативну й символічну природу, свій специфічний шлях еволюції в часі та просторі.

Не доводиться сумніватися в тому, що маски й рядження були обов'язковим компонентом розвинутої релігійно-магічної і звичаєво-обрядової практики народів Європи задовго до прийняття християнства. Десь у глибинах язичницької ідеології та міфологічного світогляду слід шукати витoki давнього карнавалу. Його історичними попередниками були античні свята *діонісій* і *сатурналій*, під час яких на землі ніби приходив Золотий вік – царство загальної рівності й свободи, пани і слуги мінялися місцями, не бракувало вина і їжі, скасовувалися сексуальні та інші табу, скрізь вирували бурхливі веселощі.

Масовим народним святом з вуличними процесіями, іграми й театралізованими виставами в масках карнавал став уже в середні віки завдяки розвитку європей-

ських самоврядних міст і становленню класу буржуазії – бюргерства. У містах з їхнім «повітрям свободи» цехові ремісники й купці вмiли гарно працювати і від щирого серця розважатися. Тому цілком природно, що колишнє поганське аграрне свято проводів зими і зустрічі весни отримало законну прописку в католицькому церковному календарі, де йому відведено місце загального гульбища перед Великим пасхальним постом. Хоча в народній етимології термін «карнавал» виводять від латинського «carne vale» – «прощай, м'ясо», вірогідніше, що він походить від латинського «carrus navalis» – «потішна колісниця», «корабель священних процесій». Саме на таких кораблях-возах пересувалися у святковому натовпі середньовічні блазні – міми, фіґлярі, гістріони, скоморохи, викрикуючи сороміцькі жарти і розсипаючи горох і боби (символи родючості), які пізніше були замінені паперовим конфеті.

Італійському слову «carneval» і французькому «carnaval» відповідають німецькі «Fastnacht» і «Fasching», англійське «Bannocksday», чеське та словацьке «Masopust», польське «Zapusty», російське «Масленица» та українське «Масляна» («Масниця») тощо.

Важливо наголосити, що аутентичний карнавал є синтезом західноєвропейської цивілізації та католицизму. Його традиційні основні центри розміщуються в

країнах, де здавна відчутні сильні впливи римського первосвященика (Італія, Франція, Іспанія, Німеччина, Бельгія, Латинська Америка тощо).

Середньовічний карнавал, як зауважив один з найкращих його знавців М. Бахтін, створював особливе «сміхове» світосприйняття, пародіюючи офіційну соціальну ієрархію і церковні ритуали. Саме в карнавалі, який відбувався просто неба на площах і вулицях міста, найвиразніше виявлялася демократична «народно-площадна» стихія масового свята. «Святковість тут, – писав М. Бахтін, – ставала формою другого життя народу, який вступав тимчасово в утопічне царство загальності, свободи, рівності та достатку» [1, с. 14].

Маскарад (фр. – «Mascarade», італ. – «Mascherate») – костюмований бал з масками, що виник як аристократична версія та антитеза середньовічного карнавалу. Середньовіччя – суперечлива доба, яку можна характеризувати як темні часи, сповнені дикості й фанатизму, і як оригінальну цивілізацію з притаманним їй етикетом, складною символікою, розвинутою системою церковних і світських ритуалів. Люди цієї доби яскраво й гостро відчували смак життя, постійно очікуючи кінця світу, вони відрізнялись особливою емоційною вразливістю, високо цінували публічність і видовищність. Представники знаті демонстративно наголошували свій матеріальний і соціальний статус через одяг, коштовності, пишні кортежі тощо, тоді як бідні не соромилися виставляти напоказ свою вбогість і жебрацтво. Зі зміцненням феодально-державного суспільства істотна відмінність між багатими й бідними дедалі виразніше виявлялася не лише в матеріальному побуті, але й у сфері задоволення духовних потреб і життєвих насолод.

Через незначну кількість джерел важко відтворити найглибшу історію європейських балів-маскарадів. Їхніми попередниками в ранній період середньовіччя були церковні процесії та вистави. Майже до XV ст. в багатьох католицьких країнах усі народні свята відзначалися безпосередньо в церквах і біля них – місцях, які належали всім парафіянам. Тут не лише молилися і слухали проповіді, але й грали в м'яча і танцювали, улаштовували бенкети та спектаклі у формі містерій за сюжетами з Біблії.

За свідченням отців церкви, танці перших християн продовжували традицію античних хороводів, де чоловіки й жінки виступали окремо, а їхні рухи мали цнотливий і «добропристойний» характер. Проте із часом давнє релігійно-ритуальне значення танцю поступилося місцем принципу ігрового залицяння й кохання двох протилежних статей. Унаслідок цього чоловіки й жінки танцювали вже не порізно, як раніше, а разом. У всіх куточках Європи парні танці викликали гострий осуд церковних моралістів. Тих, хто їх виконував, вони вважали «породженням пекла», «кандидатами на вічні муки в загробному житті». Проте ці перестороги не мали значного успіху.

Ще однією важливою передумовою виникнення балів-маскарадів слугувала архітектура середньовіччя, зокрема феодальні замки й палаци. У кожному з них обов'язково передбачався великий бенкетний зал, де господар разом із членами родини, почтом і запрошеними гостями не лише трапезував, але й улаштовував пишні прийоми й різноманітні розваги. Є відомості про те, що при французькому дворі, уже починаючи з XIII ст., під час бенкетів розігрувалися невеликі вистави – так звані *entremets* – і виконувалися різні танці народного характеру. Ці бенкетні розваги стали зародком майбутніх пишних сценічних придворних вистав і театралізованих свят. Як засвідчують історичні джерела, перші масковані зібрання знаті, не змішані з натовпом простого люду, відбувалися при королівських дворах Франції, Іспанії, Італії здебільшого під час карнавальних веселощів.

Одна з перших спроб улаштувати маскарад виявилася невдалою. Це трапилося 1391 року в Парижі за правління Карла VI Валуа. Заради розваги група молодих придворних підготувала до свята сюрприз – «танець дикунів». Для цього вони пошили собі костюми, вивернуті хутром назовні, і в такому вигляді, прив'язані один до одного ланцюгами, увірвалися до танцювальної зали. Вони бігали, стрибали, реготали, викрикували нерозбірливі слова, імітували поведінку диких тубільців. Щоб розкрити інкогніто дивних прибульців, герцог Орлеанський підійшов до одного з них, тримаючи в руках факел. Ненароком полум'я від нього охопило костюм учасника дійст-

ва і швидко перекинулося на одяг інших «диких» та гостей. Унаслідок цього чимало людей постраждало. Ця катастрофічна подія увійшла в історію під іронічною назвою «балет полум'яних» («bal des ardents») [2, с. 296; 4, с. 312–313].

Блазнівські маскаради за участю осіб вищого світу влаштовували і при інших великих та малих правлячих дворах Європи. Зокрема, у Німеччині в XVI ст. здобули слави лицарські «ігри» з танцями при дворі герцога Вюртемберзького. Окрасою програми одного з таких костюмованих свят став епізод, коли із чотирьох голів величезного розміру вистрибували 20 ряджених, які плигали й водили хороводи під акомпанемент примітивної музики [4, с. 314].

Популяризації маскарадного костюмування серед представників вищої верстви почасти сприяли і середньовічні лицарські турніри. Відомо, що їх учасники, крім гербів і геральдичних емблем, нерідко використовували маски й екзотичне вбрання, створюючи відповідні символічні образи. Дружини, які супроводжували лицарів, з'являлися на ристалищах нерідко одягнені в древні костюми під іменами Кіра, Александра Македонського, Цезаря, Короля Артура та Карла Великого; інші приймали імена й носили кольори відомих епічних героїв – Ланселота, Тристана, Роланда, Рено, Олів'є. Популярними персонажами-масками лицарських турнірів могли бути бійці, які виступали в образах героїв давньогрецької і давньоримської міфології [3, с. 134–135]. Найбільшою вибагливістю в убранні лицарів вирізнялися їхні нашоломники, оздоблені султанами й багатим декором. Тут фігурували різноманітні символічні зображення: дракони, химери, голови кабанів, левів, буйволів, сфінксів, орли, лебеді, кентаври, амури, які стріляли з луків, дикуни з палицями, башти, бійниці та багато іншого [3, с. 134–135]. Яскрава гра барв і сюжетів вражала глядачів, надаючи турнірам характеру святкового видовища. Сама процесія до місця турніру також мала вигляд своєрідного спектаклю. До її складу, крім самих лицарів і супровідного почту, входили символічні колісничі, які зображували Фаетона й Сонце, пори року, Аврору чи Орфея з лірою тощо.

Сформувати уявлення про те, які розваги пропонувалися гостям знатних фе-

одалів під час бенкетів не лише після турнірів, але й великих свят, дозволяють описи де Баранта з книги «Історія герцогів Бургундських». Свідок цих розваг зазначав: «Коли всі сідали за стіл трапезування й весело куштували смачні вишукані страви, то раптом швидко відкривалися одні з дверей величезної зали, і туди виходив величезний єдинокор; на ньому сидів леопард, який тримав у кігтях англійський прапор і маргаритку; квітку він підносив герцогу. Потім з'являлася одягнута пастушкою карлиця Марії Бургундської; ця костюмована карлиця сиділа верхи на золотому леві; механічний лев розкривав свою величезну пащу й співав рондо на честь прекрасної пастушки. За ними являвся в залу величезний кит довжиною в шістдесят футів, а за ним ішли два велетні. Тіло кита було таким великим, що в ньому міг би розміститися вершник. Хвіст і плавники кита постійно рухались, а замість очей були вставлені два великі дзеркала. Потім кит розкривав пащу, і звідти виходили сирени, які співали дивних пісень, а потім – ще дванадцять витязів..» [3, с. 148].

Поряд із Францією ще одним законодавцем європейської моди щодо популяризації маскарадів слід визнати Італію. Ще із середніх віків чимало її міст захоплювали й розважали своїх громадян і гостей театральними виставами, музикою, пишними процесіями, святами та розкішними костюмами. Прославилася в цій справі Венеція, яка, власне, є театром на воді. Перша згадка про буйні венеціанські свята, які передували Великому посту, належить до 1268 року, коли гультям у масках заборонили кидатися яйцями з вікон.

Цікава історія венеціанського карнавалу. Існує легенда, що його заснували на честь щасливого звільнення викрадених далматинськими піратами венеціанських дівчат-наречених. Середньовічний карнавал, вочевидь, був не лише веселим, але й кривавим. Аж до XVII ст. на площі Святого Марка в присутності дожа заганяли дванадцять свиней і одного бика. Наприкінці видовища свиней кололи, а биков відрубували голову. Пізніше ці варварські забави було скасовано.

Підкорюючись смакам відповідної доби, венеціанський карнавал поступово трансформувався в «галантне свято-маскарад», де панувала атмосфера грайливо-

го лукавства, зухвалих витівок і амурних пригод. У численних тавернах та інших подібних місцях, ховаючись під масками, венеціанські патриції та бюргери зраджували своїм дружинам, а ті у свою чергу також знаходили втіху «на стороні». Не піддалися плотським спокусам напередодні посту, коли навіть церква дивилася на ці гріхи крізь пальці, було непростачною дурістю.

Одним з відгалужень венеціанського карнавалу можна вважати знамениту *commedia dell'arte*, яку розігрували на імпровізованих і пересувних сценах, а інколи й у палацах вельмож.

Актори в цих імпровізованих виставах часто виступали в масках, які з часом перетворилися на канонічні театральні типи, відомі не лише в Італії, але й інших європейських країнах. Маски *commedia dell'arte* живуть за законами людських пристрастей: Арлекіно (первісно – родом з Бергамо) – наївний простак, завжди виходить переможцем з будь-якої халепи; Панталоне – карикатурний тип венеціанського купця, символ жадібної глупоти; розпутний і потворний Пульчинелла – близький родич французького Полішинелля; П'єро – засліплений пристрастю чи то чоловік, чи то коханець, якого спритно обманює чарівна й легковажна Коломбіна.

До давніх венеціанських образів належить знаменита «Баута» – таємнича біла півмаска, нерідко облямована чорною бородою. Тому, хто її носив, вона надавала страхітливого вигляду. Дуже виразний і образ Чумного Лікаря – фантастичної фігури в чорному плащі й масці з довгим «дзьобом». За легендою, у таких масках обходили зачумлені помешкання середньовічні лікарі; суміш трав, покладена до «дзьоба», захищала їх від зараження. Для карнавальних фліртів і любовних інтрижок часто використовували маски «Маттачино» й «Моретто», що закривали повністю обличчя, залишаючи лише вузькі щілини для очей.

Історичні джерела дають можливість простежити, як святкові традиції маскарадних балів поширювалися в Європі, мігруючи із Заходу на Схід. У католицьких країнах М'ясопуст (Масляна) з давніх-давен уважався загально визнаною перепусткою в час буйних танців і розваг. Старочеська хроніка, наприклад, донесла до нас запис про те, що «король Аль-

брехт на <...> бенкеті з придворною молоддю так розвеселився, аж зламав собі ногу» [7, р. 15]. З цих хронік дізнаємося про ще один цікавий факт: 1477 року король Владислав у м'ясопусний тиждень покликав до свого двору в Старому Місті празьких знатних міщан зі своїми дружинами: «А то танець був великий, і сам король танцював з патлатою крамаркою, а перед ним Мартін недорослий світильник тримав» [7, р. 15].

Бучні забави Масляної, що їх влаштовував монарх разом зі своїми підданими, – це відгомін патріархальної старовини, святковий пережиток докласової рівності. Розвиток станового феодального суспільства призвів до того, що правляча верхівка поступово сформувала окрему елітарну традицію розваги, одним з компонентів якої стали бали-маскаради.

У середньовічній Угорщині, як і в Чехії, перші документальні згадки про звичай рядження в період Масляної напередодні Великого посту належать до XV ст. Особливий інтерес викликають повідомлення про святкові забави з масками в королівському дворі в Буді. Так, дізнаємося, що один з найвизначніших правителів Угорщини король Матяш I (1458–1490), який багато зробив для економічного й культурного піднесення своєї країни, отримав як подарунок від італійських родичів своєї дружини вишукані мистецькі маски різного кольору, які репрезентували бородатих і безбородих сарацинів, старих і молодих людей, а також маски із зачісками, схожими на іспанські тощо. Фашингові (на Масляну) забави з масками й костюмування при королівському дворі в Буді продовжувалися й після смерті Матяша, до того часу, коли Угорщина впала під навалю турків. Про нещасного короля Людвіга II, який утратив життя молодим у битві під Мохачем (1526), маємо дані, що він щорічно у вівторок перед початком посту (останній день карнавалу) носив на собі голову люципера з бичачими рогами або ж вбирався в костюм журавля зі зміїним хвостом. Літописні документи зберегли пам'ять про театралізовану процесію на Масляну в Буді, у межах якої двоє дворян улаштували герць, причому один з них зображував Дикого Чоловіка, а інший – Чорта. З тих самих джерел довідуємося, що у святкових імпрезах при королівському

дворі в Буді не раз фігурували маски слонів [5, р. 142].

Ще одна католицька країна – Польща, де традиція весело й бучно проводити останній тиждень перед Великим постом має глибокі корені. «Запусти» («zapusty») – старопольська назва карнавалу, який триває від Трьох королів до Великого посту. Характерною забавою виключно вищого стану – шляхти й магнатів – у цей період були *Kuligi* – традиційні катання на конях, запряжених у сани, і взаємне відвідування сусідів з усієї околиці. За словами О. Кольберга, на запусу весь повіт, а нерідко й ціле воєводство перетворювалися на єдину шляхетську родину, де кожний господар намагався виявити максимальну гостинність і найкраще розважити своїх гостей.

Переодягання в незвичайні костюми й маски – давній звичай польських запусів, звідси – і спеціальна назва рядженого на Масляну – «zapustnik». Перші документальні свідчення про веселі обходи машкарників у селах і містах належать до доби середньовіччя. Так, Миколай Рей (1505–1569) – видатний польський письменник-документаліст – гостро критикував тих, хто, забувши християнський обов'язок, шаліє в неділю м'ясопусу, змінивши обличчя масками й убравшись у костюми, подібні до чортів [8, s. 148]. Натомість відомий поет і сатирик Вацлав Потоцький (1621–1696) у праці «Ogrod fraszek» характеризує рядження на запусу нейтрально, без жодного осуду:

...od poganów zaczęty, dziś trwa
Zwyczaj stary,
Na święta bachusowe ubierać
Maszkary /.../ [8, s. 148].

Якщо рядження на Масляну є язичницькою спадщиною, то звичай улаштувати великосвітські маскарадні бали – *reduty*, – безумовно, є витвором пізнього середньовіччя. І тут знову простежуємо італійський вплив. На думку Ганни Шимандерської, традиція публічних забав з масками, чи редут, була започаткована в Польщі, найвірогідніше – у 1518–1519 роках за ініціативи королеви Бони Сфорца (1494–1557) [8, s. 148]. Представниця аристократичного італійського роду стала другою дружиною Зигмунда Старого й значною мірою сприяла тому, щоб коро-

лівський двір у Вавелі своєю пишністю і блиском не поступався резиденціям наймогутніших династій Європи. XVI ст., на яке припадає панування останніх Ягелонів, було «золотим віком» Ренесансу й часом розквіту культури, науки та мистецтва. У цьому столітті тодішня столиця Краків і Вавель стали місцем різноманітних урочистих церемоній. Тут постійно влаштовували рицарські турніри, різні народні гуляння та придворні свята. Щоб задовольнити зростаючий потяг до розкішного світського життя, у XVI ст. у Вавелі було збудовано величезний ренесансний палац-фортецю, типово *palazzo in fortezza*. Уже за часів правління сина Зигмунда Старого і Бони – Зигмунда II Августа (1520–1572) – маскарадні процесії та розваги влаштовували не лише під час Масляної, але й на бучних весіллях та інших урочистостях осіб, які належали до королівського дому й магнатських родів. Як правило, у таких випадках для конкретної події обирали певну міфологічну тему, яку театральню репрезентували публіці алегоричні персонажі: День і Ніч, Дикий Чоловік, Сатурн, Діана, Венера, Купідон, Атлас, Геркулес та ін. [див.: 6, р. 176–179]. Уже на початку XVI ст. були відомі вироби краківських ремісників – різноманітні види запусних масок для окремих статево-вікових груп.

Подальша еволюція великосвітських королівських маскарадних забав у Польщі, як і в інших країнах Європи, пішла двома шляхами. Перший з них полягав у тому, що бали-маскаради аматорів поступово стали справою професійних акторів – танцівників, втратили свою обов'язкову належність до карнавалю часу й трансформувалися в самостійний вид музичного і театального мистецтва – балет. Специфіка й етапи цього процесу добре досліджені істориками культури.

Нас у цьому випадку більше цікавить інший шлях розвитку балів-маскарадів як публічної розваги, що поступово демократизувалася й перетворилася з атрибута великосвітського життя на стереотип святкової поведінки широких верств населення.

З перенесенням столиці Речі Посполитої до Варшави (1611) сюди перебирається королівський двір, а з ним – започаткована ще в Кракові традиція редут. Популяризація цього звичаю в колах шляхти,

а потім і плебсу призводить до того, що цим терміном визначають не лише костюмовані бали, але й спеціальні приміщення, де вони відбувалися.

Першим організатором публічних редут у варшавському Новому місті був італієць Сальвадор. Пізніше почали виникати більші й менші редутові салони – своєрідні клуби, у яких сотні людей проводили святкове дозвілля: танцювали, грали в карти, жартували. Спеціальна прислуга роздавала відвідувачам різноманітні маски, що надавало цим зібранням присмаку втаємниченості й авантюристичності. Карнавальна свобода дозволяла вільно спілкуватися людям нижчого стану з панами, фліртувати й заводити любовні інтрижки жінкам і чоловікам.

Придбавши вхідний квиток на редути, гості цим самим оплачували світло і гру музикантів у танцювальній залі. За решту – воду, алкогольні напої та закуску – треба було розраховуватися додатково. Крім варшавських, неабияку популярність у XVII ст. мали редути на Масляну в багатому поморському місті Гданську. Маскарадні бали тут проходили як у палацах аристократів, так і в цехових будинках місцевих ремісників. Історичні документи зберегли відомості про те, що на цих учтах перебрані на негрів ковалі виконували іспансько-мавританський танок – мореску, а різники стрибали, грізно потрясаючи своїми сокирами, з раннього середньовіччя дійшов стародавній танець морських піратів з оголеними мечами [8, s. 149].

У подальшому танцювальна програма редут втрачала архаїчну простоту й наповнювалася парними танцями різного походження. Ще в період середньовіччя

в західноєвропейських країнах сформувалося дві категорії танців: повільні («тягучі») та швидші зі стрибками. Перші вважалися палацовими, аристократичними, тоді як другі були характерніші для народного середовища.

Мармуровим і паркетним підлогам палаців дуже підходили так звані прогулянкові або променадні танці, які не передбачали швидких рухів і стрибків. Почасти це було зумовлено і модою: жінки вищих та середніх верств носили на балах сукні з дуже довгим шлейфом, що волочився по підлозі й диктував особливу пластику рухів. Неодмінними прикрасами галантних свят при дворі французького короля Людовіка XIV (Сонце) вважалися танці куранта й павана, головний секрет яких полягав у вмінні граціозно виступати й робити церемоніальні реверанси. Пізніше ці танці замінив величавий і вишуканий польський полонез, яким відкривалися всі бали.

Джерела та література

1. *Бахтин М.* Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. – Москва, 1990.
2. *Виолле-ле-Дюк Э. Э.* Жизнь и развлечения в средние века. – Санкт-Петербург, 1999.
3. *Рюа Ж.* История рыцарства. – Москва, 1996.
4. *Худеков С.* Всеобщая история танца. – Москва, 2010.
5. *Démötör T.* Masken in Ungarn // Schweizerisches Archiv für Volkskunde. – Basel, 1967. – В. 63. – Heft 3/4.
6. *Golembiowski L.* Gry i zabawy różnych stanów w kraju calym. – Warszawa, 1831.
7. *Langhammerova J.* Lidove zvyky. – Praha, 2004.
8. *Szymanowska H.* Polskie tradycje świąteczne. – Warszawa, 2003.

SUMMARY

The sources of origin of European aristocratic tradition of fancy-dress balls are elucidated in the article. The author is tracing common and different features of carnivals and masquerades, proving that these are genetically related phenomena, but each of them has its own specific way of development in time and space.

The carnival has become a mass popular holiday with street processions, games and masking performances adapted for the stage in the Middle Ages owing to the development of European self-governed cities and the formation of the class of bourgeoisie – burghers. It's worth to emphasize, that authentic carnival is a synthesis of West European civilization and Catholicism.

Architecture of the Middle Ages, feudal castles and palaces in particular, has been an important premise of the fancy-dress balls origin. A large banquet hall, where the host with the members of the family, escort and invited guests not only had meal, but also arranged magnificent receptions and various entertainments, was obligatory envisaged in each of them. As historical sources assure, the first masking gathering of the

aristocracy, not compounded with the crowd of ordinary people, took place at royal courts of France, Spain, Italy mainly during the carnival merriment.

Partly medieval knightly tournaments, which participants often used not only coat of arms and heraldic emblems, but also masks and exotic attire, creating appropriate symbolic figures, assisted the popularization of fancy dresses among the representatives of the highest stratum.

Written monuments allow to trace the extension of festive traditions of fancy-dress balls in Europe, migrating from West to East. Especially in Poland during the ruling times of Zyhmund II Avhust (1520–1572) – masquerade processions and entertainments were arranged not only at Pancake week, but also at the pompous weddings of the persons, belonging to the royal house and baron families. As a rule, a certain mythological theme, theatrically represented to the audience by allegoric characters, was chosen in such cases for the concrete event.

Further development of genteel masquerade entertainments in European countries was in two ways. The first of them consisted in the fact that fancy-dress balls of the amateurs have gradually become the deed of professional actors-dancers and transformed into the independent kind of art – ballet. The author is more interested in the other way of fancy-dress balls development as a public entertainment, which has gradually democratized and turned into the stereotype of festive behavior of various strata of society.

Keywords: masquerade, mask, carnival, Pancake week, the Middle Ages, dances, court balls.